

**До разової спеціалізованої вченої
ради Дніпровського державного
університету внутрішніх справ**

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Тарасенка О.С. на дисертацію Капітонова Віктора Ігоревича «Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з права за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. На підставі вивчення дисертації та копій публікацій здобувача Капітонова В.І. потрібно зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається насамперед тим, що забезпечення прав і свобод людини та громадянина є пріоритетним завданням Української держави, котре реалізується за рахунок низки політичних, соціальних і правових механізмів. Одним з таких механізмів є кримінально-правове регулювання суспільних відносин, за рахунок якого здійснюється захист громадян шляхом встановлення кримінальної відповідальності за діяння, визнані протиправними. Однак з моменту прийняття у 2001 році чинного Кримінального кодексу України з'явилась низка нових форм кримінально протиправної діяльності, що обумовило необхідність перегляду Особливої частини кримінального законодавства та внесення відповідних новел. Однією з таких новел стала стаття 376-1, в якій встановлено відповідальність за незаконне втручання в автоматизовану систему документообігу суду. Наразі основною проблемою удосконалення кримінально-правової політики є відсутність дієвих способів зниження інтенсифікації криміногенних загроз. Не дивлячись на те, що Україна ще не перейшла межу європеїзації, в частині захисту системи правосуддя наша держава знаходиться на крок попереду від своїх зарубіжних колег, що підтверджується майже повною унікальністю законодавчого

бачення суспільної небезпеки діяння, спрямованого на незаконне втручання в автоматизовану систему документообігу суду.

Отже, очевидним є той факт, що подана на рецензування робота присвячена актуальній проблемі, розв'язання якої сприятиме подальшому удосконаленню положень науки кримінального права в частині захисту правосуддя.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає пріоритетним напрямам наукових досліджень відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 р № 119/2021.), наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки» від 11 червня 2020 р. № 454, загальноуніверситетської теми наукових досліджень «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в Україні» (реєстраційний номер 0118U100431); тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 3 лютого 2022 р. № 109.

Тема роботи пов'язана з організаційними й нормотворчими заходами, що здійснюються в Україні з метою гармонізації та адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, реформування правової системи держави й поступового її узгодження з міжнародними та європейськими стандартами.

Достовірність та обґрунтованість більшості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджені теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом й узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства та міжнародної практики в цій сфері.

Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлений досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Дисертантом виявлено належний рівень знань юридичної літератури, нормативно-правового матеріалу, а також розкрито низку дискусійних проблем, що підлягають загальнотеоретичному переосмисленню та корегуванню для цілей оптимізації науки кримінального права.

Передусім позитивним варто визнати чітке визначення автором об'єкта та предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму й зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження. Разом з тим обрана методологія дослідження та її характеристика є не бездискусійною, про що зазначимо нижче.

Обґрунтованість висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про можливе використання результатів дослідження у: – *правотворчості* – для удосконалення кримінального законодавства у сфері охорони правосуддя; *правозастосовній діяльності* – для удосконалення діяльності правоохоронних та судових органів України; *науково-дослідній роботі* – для теоретичних розробок, пов'язаних з кваліфікацією незаконного втручання в роботу автоматизованої системи в органах і системах правосуддя; *освітньому процесі* – для здобувачів вищої освіти під час викладання курсу Особливої частини кримінального права та відповідних спецкурсів.

Питання, що розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних і монографічних робіт з окресленої проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні проблеми. Крім того, автор вивчив і проаналізував періодичну літературу з цього питання, що доводить спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння проблеми правового забезпечення правосуддя.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертанту досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що автор, працюючи над написанням дисертації, дотримувався процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На нашу думку, дисертант досить вдало визначив мету дисертаційного дослідження – удосконалення теоретичних положень кримінального права в частині відповідальності за незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя та напрацювання рекомендацій щодо покращення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

У процесі дослідження дисертант не абстрагувався в наукову розробку проблеми, а поставив конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати корисні для практичного застосування висновки.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставив перед собою автор. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (155 найменувань) та додатку.

У першому розділі розглянуто загальні засади захисту інформації кримінально-правовими засобами, зокрема засади застосування автоматизованої системи документообігу в органах та установах системи правосуддя (підрозділ 1.1), що свідчить про об'єктивну доцільність її кримінально-правової охорони в межах окремої статті Особливої частини КК України, та міжнародний досвід криміналізації незаконного втручання в роботу автоматизованої системи в органах та установах системи правосуддя (підрозділ 1.2.).

У другому розділі досліджено об'єктивні ознаки незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, а саме об'єкт незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя (підрозділ 2.1), об'єктивну сторону незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя (підрозділ 2.2).

У третьому розділі розкрито суб'єктивні ознаки незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, зокрема суб'єкт незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя (підрозділ 3.1) та суб'єктивну сторону незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя.

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень науки кримінального права.

Таким чином, структурно дослідження побудоване логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою. Обрана структура дисертації дозволила автору продемонструвати гідний рівень знань з кримінального права, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів щодо протидії посяганням на правосуддя, так і погляди науковців з проблематики дослідження. Під час розподілу розділів основного тексту на підрозділи автор дотримувався правил пропорційності та взаємовиключення. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та практичні питання, сформулював необхідні наукові висновки та дефініції.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені ним, об'єднані провідною ідеєю вдосконалення науки кримінального права в частині захисту правосуддя.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу: він означений логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації сформульовані зрозумілою мовою, та викладені без зайвих ускладнень.

Загалом на сторінках дисертації автору вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Таким чином, гарантією достовірності й теоретичної обґрунтованості наукових положень, сформульованих автором висновків і рекомендацій є правильно визначені мета й завдання дослідження, структура та логіка викладеного матеріалу.

Обґрунтованість власних наукових результатів підтверджується і тим, що автор робить висновки на підставі аналізу й зіставлення поглядів і концепцій інших науковців. Висновки до розділів і загальні висновки відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю

викладених думок.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації мають належний рівень обґрунтованості й достовірності.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна праці полягає в тому, що представлена робота є кваліфікаційною науковою працею, комплексним дослідженням блоку питань, пов'язаних з кримінальною відповідальністю за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи в органах і системах правосуддя, в якому обґрунтовано низку концептуальних понять, теоретичних положень, практичних рекомендацій щодо вдосконалення законодавства у цій сфері. За результатами дослідження обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретико-практичне значення.

У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства, проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена протидія такому специфічному виду злочинності.

Переважна більшість положень, винесених автором на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. На особливу увагу заслуговують наступні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що викладені в дисертації, які найбільш наочно демонструють її наукову новизну, теоретичну й практичну значимість: уперше доведено, що інше втручання в роботу Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що неконкретизоване у ст. 376-1 КК України, може полягати у знищенні інформації, заміні пароля, запуску вірусної програми та інших діях, що впливають на нормальну, безперебійну роботу автоматизованої системи суду; аргументовано, що у ст. 376-1 КК України предметом кримінального правопорушення є інформація, що обов'язково повинна вноситися до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої

системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах. Дисертантом удосконалено позицію стосовно того, що при автоматизованій взаємодії Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи з іншими автоматизованими, інформаційними, інформаційно-телекомунікаційними системами органів та установ у системі правосуддя, органів правопорядку, Національної асоціації адвокатів України, Міністерства юстиції України та підпорядкованих йому органів та установ, інших органів та установ, їх користувачі можуть не мати статусу службової особи, однак мати допуск до автоматизованої системи, що унеможлиблює застосування ст. 376-1 КК України.

Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності.

У висновках дисертації на підставі узагальнення основних положень проведеного дослідження проблеми, сформульовано, висновки, пропозиції та рекомендації.

Варто підкреслити, що у роботі містяться й інші слушні узагальнення та пропозиції. Потрібно відзначити, що з огляду на зміст отриманих наукових результатів, вони характеризуються не лише науковою новизною, але й практичним значенням, адже автором сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення законодавства в частині посилення кримінальної відповідальності за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи в органах і системах правосуддя.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики запобігання кримінальним правопорушенням проти правосуддя.

Повнота викладених наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

Анотація дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертаційне дослідження та анотацію оформлено відповідно до встановлених вимог.

Основні наукові результати дисертації відображено у трьох наукових статтях, опублікованих у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, та двох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Перелік наукових праць здобувача та аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, вони пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Капітонова Віктора Ігоревича відповідає спеціальності 081-Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Передусім вважаємо за необхідне звернути увагу на методологію дослідження взагалі та різноманітність підходів і методів дослідження загальних засад захисту інформації кримінально-правовими засобами (розділ 1). На наш погляд, загальна методологія повинна бути ширшою, ніж дослідження генези норми про незаконне втручання в роботу автоматизованої

системи в органах і системах правосуддя в українському кримінальному законодавстві.

Варто уточнити який методологічний арсенал обраний автором для дослідження суб'єктивних ознак незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя.

2. Дисертант у вступі дисертації вказує на певну емпіричну базу. Разом з тим, вказівка на структуру роботи в дисертації обмежується додатками з переліком опублікованих праць. У тексті самої дисертації зустрічається широке використання різних результатів вивчення емпіричної бази.

На нашу думку, узагальненні результати вивчення емпіричної бази повинні міститися у додатках до дисертації, що значно підвищило б рівень репрезентативності проведеного дослідження. Сюди ж варто віднести й відповідні анкети та узагальнені дані (аналітичні довідки).

3. У самій дисертації у підрозділі 1.2 «Міжнародний досвід криміналізації незаконного втручання в роботу автоматизованої системи в органах та установах системи правосуддя» вивчено зарубіжний досвід криміналізації незаконного втручання в роботу автоматизованої системи в органах та установах системи правосуддя. Особисто мені у роботі не вистачило як критеріїв обрання законодавства тієї чи іншої країни, так і правозастовної практики правоохоронних органів.

4. Більш чіткого формулювання потребує твердження автора, винесене в елементи наукової новизни, у якому зазначається, що у роботі дисертантом «набуло подальшого розвитку ... положення науки кримінального права щодо правил кваліфікації кримінальних правопорушень при конкуренції загальної та спеціальної норми (з урахуванням безпосереднього об'єкта посягання та важливості суспільних відносин)». Водночас зі змісту дисертації важко зрозуміти, у чому ж полягає згадане вище удосконалення? Що ж саме нового привнесено автором у наведене вище питання?

Не позбавлена робота й граматичних та орфографічних помилок у вигляді пропущених, чи, навпаки, зайвих знаків пунктуації.

Підсумовуючи викладене, потрібно зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання щодо наукової розробки рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності запобігання кримінальним правопорушенням проти правосуддя.

Отже, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає нормативним вимогам.

Наведені вище міркування мають скоріше полемічний та рекомендаційний характер і ні в жодному разі не зменшують загальну позитивну оцінку дисертації на здобуття наукового ступеню доктора філософії в галузі права.

Представлена дисертаційна робота засвідчує надзвичайну широту дослідницьких питань, порушених автором, тому дискусійність її окремих положень, побічне охоплення увагою дослідника тих чи інших питань є цілком об'єктивним наслідком проведеної роботи. Тим більш, що неоднозначність окремих положень, їх недостатнє висвітлення у науковій праці притаманно будь-якій творчій праці, зокрема науковій роботі, представленій на здобуття наукового ступеню доктора філософії із зазначеного напрямку дослідження.

Відтак, зазначені вище зауваження, дискусійні питання та побажання не є принциповими чи критичними, не знижують цінності роботи і не впливають на цілком позитивне враження від неї.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і досить дискусійними.

Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для юридичної науки.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих авторим дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для юридичної науки, але й для правозастосовної практики.

Таким чином, дисертація, представлена Капітоновим Віктором Ігоревичем є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, то має істотне значення для розвитку української юридичної науки та правозастосування.

У підсумку потрібно зазначити, що дисертаційне дослідження на тему **«Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду»** відповідає вимогам, передбаченим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами), Порядком присудження ступеня доктора філософії та

скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – **Капітонов Віктор Ігоревич** на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії з права за спеціальністю 081 «Право».

**Офіційний опонент –
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
заслужений юрист України**

Олег ТАРАСЕНКО